

УДК 37.091.279.7:913

ОЦІНКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПЕРЕВІРКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ГЕОГРАФІЇ

Левенець Ігор

Науковий керівник: канд. пед. наук, старший викладач Корецька В.О.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

В статті розглянуто сутність і загальнопедагогічні вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів. Науково обґрунтовано рівні та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з географії. Представлено форми та методи перевірки й оцінки знань, умінь і навичок учнів з географії, зокрема, усна, письмова й практична перевірка. В умовах зовнішнього незалежного оцінювання акцентовано увагу на тестовій формі контролю.

Ключові слова: оцінювання, рівень, критерій, ступінь, логічність, доказовість, об'єктивність, учень, оцінка, контроль.

Assessment as a result of checking educational achievements in geography

Levenets Ihor

Scientific supervisor: Candidate of ped Sciences, Senior Lecturer Koretska V.O.

The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,

Kropyvnytsky, Ukraine

The author examines the essence and general pedagogical requirements for assessing academic achievements of students. Levels and criteria for evaluating academic achievements of students in geography are scientifically substantiated. The forms and methods of checking and assessing knowledge, skills and abilities of students in geography, in particular oral and written, are presented. According to the format of external independent evaluation, emphasis is placed on the test form of control.

Key words: evaluation, level, criterion, degree, logic, proof, objectivity, student, assessment, control.

Актуальність дослідження. Педагогічна освіта України зазнала суттєвих соціально-політичних й економічних змін, спостерігається орієнтація на особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців, що характеризує освіту найбільш розвинених країн світу. В освітній системі спостерігається поступовий перехід від авторитарного стилю до раціоналізму й активності, від сприйняття навчання як уміння запам'ятовувати матеріал до трактування

процесу пізнання як засобу відкриття нового. Важливою складовою навчальної діяльності була і залишається система контролю і оцінювання, діагностика навчальних досягнень учнів. Формальні, спрощені методи діагностики знань змінюються інтенсивними комплексними системами, які водночас забезпечують об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів та їх мотивацію до плідної роботи упродовж усього періоду навчання. Традиційна система контролю недостатньо враховує індивідуально-психологічні особливості учнів, не відповідає сучасним вимогам, не задовольняє потреб систематичного діагностування успішності школярів. Проблематика оцінювання навчальних досягнень учнів у різні часи привертала увагу багатьох вчених: педагогів та психологів. Так, питання щодо контролю і оцінювання навчальних досягнень учнів розглядається в працях таких вчених, як А.М. Алексюк, Ш.О. Амонашвілі, С.С. Вітвицька, В.В. Давидов, А.І. Зільберштейн, В.І. Євдокимов, С.Л. Рубінштейн, Н.І. Сорокін, Н.Ф. Тализіна та інших.

Контроль й оцінювання знань, умінь і навичок є необхідною складовою навчального процесу. Проблема оцінювання навчальних досягнень учнів постійно перебуває у полі уваги науковців, методистів і вчителів. Вдосконалення методики і системи оцінювання зумовлені зміною переважного вимірювання обсягу набутих учнем знань на визначення рівня опанування вміннями і навичками, набуття певного рівня компетентностей, потребою у диференційованому оцінюванні рівня навчальних досягнень кожного учня. Традиційні методи перевірки й оцінювання знань у поєднанні з новими технологіями, що базуються на ґрунтовних педагогічних дослідженнях, відкривають перед учителями широкі можливості.

Метою даної статті постає аналіз системи та методів оцінювання навчальних досягнень учнів з географії, а також визначення ефективних педагогічних умов, що забезпечують реалізацію основних функцій перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок.

Навчальні досягнення учнів це не тільки знання, отримані ними в процесі вивчення тієї чи іншої дисципліни, але й вміння та навички, які не відділені від

носія й не усупільнені в інформаційному середовищі. Їх контроль є важливою проблемою теорії й практики навчання. Власні знання людини – результат процесів її індивідуального пізнання, включаючи навчання. Тому так важливо крім поточних оцінок створити умови для підсумкового становлення навчальних досягнень школярів. Різні аспекти проблематики досліджувалися Я.А. Коменським, Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Пестолоцці, А.В. Дістервегом, К.Д. Ушинським, А.С. Макаренком, В.О. Сухомлинським та іншими. Підготовка до оцінювальної діяльності знайшла своє відображення в роботах таких дослідників як В.М. Володько, Н.І. Клокар, Л.В. Кондрашова, О.М. Пехота, Є.С. Рабунський, С.О. Сисоєва, І.Е. Унт, О.В. Киричук, О.І. Щербаковим та іншими. Проте варто зазначити, що проблема оцінювання навчальних досягнень учнів не втратила своєї актуальності і сьогодні. Зміна змісту, форм та методів навчання, збільшення ролі самостійної роботи учнів, можливість їх широкого доступу до джерел інформації не могли не змінити відношення до особливостей контролю результатів навчальної діяльності як учнів, так і вчителів.

Від правильного проведення обліку успішності залежить успіх навчання. Як видно з педагогічних досліджень, перевірка і оцінка знань учнів виконує наступні функції: освітню, виховну, розвивальну, діагностичну, стимулюючу, управлінську [2, 238]. Вище вказані функції визначають основні педагогічні вимоги до організації перевірки і оцінювання знань: систематичність здійснення контролю; контроль як за глибиною і міцністю засвоєння знань, так і за своєчасним формуванням вмінь та навичок; об'єктивність контролю та оцінок (створення рівних умов для всіх учнів); оцінювання відповідно до вимог програми щодо рівня знань, умінь та навичок; оптимальність (така його організація, коли за мінімальний час можна виявити знання більшої кількості учнів) [4, 66].

Система знань, умінь і навичок як інтегрований результат навчальної діяльності учнів формується передусім на основі опанування змісту загальної середньої освіти. Оцінювання покликане виявити рівень опанування знань –

визначення і вираження в умовних одиницях (балах), а також в оціночних коментарях учителя знань, умінь та навичок учнів відповідно до вимог програм. В сучасній школі визначено чотири рівні навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній і високий [5, 296].

Наказом МОН України №371 від 05 травня 2008 року визначено критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з географії. Оцінюючи навчальні досягнення учнів з географії, необхідно враховувати:

- правильність і науковість викладення матеріалу, повноту розкриття понять і закономірностей, точність вживання географічної та картографічної термінології;

- ступінь самостійності відповіді;
- логічність, доказовість у викладенні матеріалу;
- ступінь сформованості інтелектуальних, загальноосвітніх, специфічних умінь (робота з картографічними, статистичними та іншими додатковими матеріалами).

Відповідно до цілей, які ставлять перед собою педагоги, вчителі розрізняють різні форми перевірки знань, умінь і навичок з курсу географії. Однак, найчастіше використовують такі форми:

- усна (усне опитування, інтерв'ю, співбесіда);
- письмова (контрольні, самостійні роботи, тести) [4, 143].

Важливо, що оцінювання якості навчальних досягнень можливе лише за умови оптимального поєднання різноманітних методів педагогічного діагностування: методів усної, письмової й практичної перевірки. Методи усної перевірки результатів навчання – бесіда, розповідь, пояснення читання тексту, географічних карт, схем тощо. Активними формами перевірки знань є залік і усний екзамен. Методи письмової перевірки результатів навчання – контрольні роботи (завдання), реферат, тестування. Вони дають можливість перевірити теоретичні знання, уміння їх застосовувати, ступінь оволодіння письмовою мовою. Методи практичної перевірки – проведення дослідів, створення виробів та моделей. Таким чином, в сукупності методично і змістовно обґрунтований

контроль та правильне його проведення надають педагогам об'єктивний матеріал, всебічний і глибокий аналіз якого допомагає виявити сильні та слабкі сторони їх діяльності, своєчасно вказати на недоліки та вжити необхідні заходи для їх усунення й підвищення ефективності навчання.

Оцінка знань є вагомим стимулом для учня. Оцінки необхідні тому, що вони стимулюють не тільки успішність, але й інші якості учнів. Бажання отримати добрі оцінки неправильно розглядати як «пряник». Вчитель повинен засобом оцінки привити учням здорове честолюбство і здатність критично підходити до досягнутого. Засобом оцінки учитель виховує школярів, впливає на їх відношення до навчання, працездатність і вимогливість до себе. Розвиває, якщо робити це правильно увагу, наполегливість, старанність, дозволяє дійсно оцінити свою успішність та успішність інших, виховує в належній мірі їх самооцінку, самосвідомість, формує мотивацію учнів [1, 215-217].

Нами розглянуто різні види оцінювань з географії в навчальному процесі на базі спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів №14 міста Кропивницький у 10-А класі.

Поточне оцінювання як необхідний компонент навчального процесу при поясненні, закріпленні й повторенні навчального матеріалу. На базі поточної перевірки крім виявлення знань, умінь та навичок будується подальший навчальний процес. Поточна перевірка знань, умінь і навичок підготована і проведена у вигляді тестування за темою "Японія".

Приклади тестових завдань:

1. Японія відноситься до:
  - А. Економічно високорозвинених держав
  - Б. Країн, що розвиваються
  - В. Аграрно-індустріальних країн
  - Г. Країн з плановою економікою

За результатами тестування проведено математико-статистичну обробку даних, наведено графічну інтерпретацію результатів. На основі кореляційного аналізу акцентовано увагу на вдосконаленні окремих завдань. Позитивним

показником є те, що завдання не має від'ємного показника кореляції у сумі. Поточне оцінювання проведене у вигляді тестування дозволило встановити й оцінити рівні розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, закріплення знань, умінь і навичок. Отримана інформація в результаті апробації є основою для коригування роботи вчителя на уроці.

Оцінюванню практичних робіт з географії відводять особливу роль, так як під час виконання практичних робіт розвиваються практичні вміння учнів (робота з текстами, географічними картами, моделями, статистичними даними тощо). Нами розроблено одну з практичних робіт, в якій перед учнями поставлено завдання порівняння розвитку промисловості різних країн за статистичними даними (дослідження структури зайнятості населення по галузях господарства; кількість зайнятих у промисловості, сільському господарстві та сфері послуг, їх частку у ВВП та інше). Опрацьовані результати практичної роботи дозволила оцінити розвиток практичних вмінь, а саме вміння працювати з теоретичним матеріалом, статистичними даними, розвитком аналітичного мислення.

При розробці тематичного оцінювання в системі педагогічного оцінювання з соціально-економічної географії світу нами запропоновано тематичну контрольну роботу за темою «Взаємодія суспільства і природи. Світове господарство». Запропоновано по 12 тестових завдань (по 3 завдання для кожного рівня). Представлено: завдання з двома відповідями: «так» або «ні»; завдання з закритою відповіддю (з однією та двома правильними відповідями); тест з двома правильними відповідями; завдання на встановлення співвідношення, що дає можливість встановлення зв'язків між множинними елементами; завдання з відкритою відповіддю.

Приклад завдання з двома правильними відповідями:

Серед названих країн назвіть ті, в яких розташовані великі запаси калійної солі:

А. Ангола, Саудівська Аравія, Ізраїль

Б. Мексика, Алжир, Україна, Судан

В. Росія, Білорусія, Україна

Г. Канада, Ізраїль, Йорданія.

Математико-статистична обробка показала нормальний частотний розподіл балів, значення кореляції і коефіцієнта бісеріальної кореляції свідчать про прийняту корельованість завдань.

Для оцінювання навчальних досягнень учнів з розділу «Країни Європи» було розроблено і проведено тестування аналогічне до описаного вище.

Приклад тестового завдання:

Найбільша країна Європи за кількістю населення:

А. Франція

Б. Україна

В. Німеччина

Г. Велика Британія

Проведені дослідження дають можливість стверджувати, що врахування специфіки формування знань, умінь і навичок з географії при перевірці і оцінюванні навчальних досягнень учнів, використання традиційних форм перевірки у поєднанні з сучасними методами сприяє забезпеченню підвищення рівня результатів навчання та суттєво впливає на процес географічної підготовки учнів.

Список літератури

1. Амонашвили Ш.А. Обучение, оценка, отметка / Ш.А. Амонашвили – М.: Знание, 1980, - 345 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Зайченко І.В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К.: Освіта України, 2006. – 528 с
4. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність. Наукове видання / [Болюбаш Я.Я., Булах І.Є., Мруга М. Р., Філончук І.В.]. – К.: майстер-клас, 2007. – 272 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів / М.М. Фіцула – К.: «Академія», 2000. - 544 с.